

Re-eksamen på økonomistudiet, sommer 2013

Økonomiske Principper A

1. årsprøve, 5. august 2013

Claus Bjørn Galbo-Jørgensen

Målbeskrivelse

Karakteren 12 opnås, når den studerende ud fra fagets niveau på fremragende vis kan redegøre for husholdningers og virksomheders beslutninger og deres samspil på et marked. Den studerende skal ligeledes kunne arbejde videre med argumenterne omkring frie markeder, offentlig regulering, international handel og kunne forstå betydningen af de karakteristika, der knytter sig til forskellige varer og forskellige konkurrenceformer. Alle begreber og økonomiske principper er præcist beskrevet. Alle fagets mål opfyldes og evnen til selvstændigt arbejde er udtalt. Den studerende skal formå at formulere sig korrekt om fagets emner.

Beskrivelse af karakterskala¹

12: Den fremragende præstation

Karakteren 12 gives for den fremragende præstation, der demonstrerer udtømmende opfyldelse af fagets mål, med ingen eller få uvæsentlige mangler.

10: Den fortrinlige præstation

Karakteren 10 gives for den fortrinlige præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med nogle mindre væsentlige mangler.

7: Den gode præstation

Karakteren 7 gives for den gode præstation, der demonstrerer opfyldelse af fagets mål, med en del mangler.

4: Den jævne præstation

Karakteren 4 gives for den jævne præstation, der demonstrerer en mindre grad af opfyldelse af fagets mål, med adskillige væsentlige mangler.

02: Den tilstrækkelige præstation

Karakteren 02 gives for den tilstrækkelige præstation, der demonstrerer den minimalt acceptable grad af opfyldelse af fagets mål.

¹ Fra <http://karakterskala.ku.dk/trin/>

00: Den utilstrækkelige præstation

Karakteren 00 gives for den utilstrækkelige præstation, der ikke demonstrerer en acceptabel grad af opfyldelse af fagets mål.

-3: Den ringe præstation

Karakteren -3 gives for den helt uacceptable præstation.

Opgave 1

1.1 Falsk. En normal vare er defineret som en vare for hvilken det gælder, at efterspørgslen stiger, når indkomsten stiger.

Indkomstelasticiteten er (approksimativt) defineret som

$$\frac{\text{Pct.vis ændring i efterspurgt mængde}}{\text{Pct.vis ændring i indkomst}}$$

for små ændringer i indkomsten. Dvs. at indkomstelasticiteten udtrykker (approksimativt) hvor meget den efterspurgte mængde ændrer sig i procent, når indkomsten stiger med én procent.

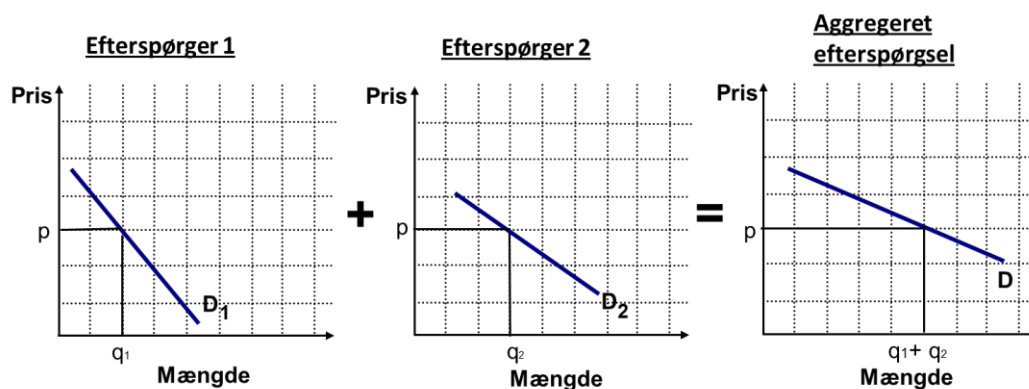
En vare er derfor normal, hvis blot indkomstelasticiteten er større end 0. Udsagnet er derfor falsk.

1.2 Sandt. Antag eksempelvis, at der er to individer, der efterspørger den pågældende vare. Ved en pris på p efterspørger individ 1 mængden q_1 , mens individ 2 efterspørger mængden q_2 , jf. figuren nedenfor.

Den aggregerede efterspørgsel angiver den samlede efterspurgte mængde for alle individer i markedet som funktion af prisen.

En vare er som nævnt rivaliserende, hvis én persons forbrug af varen gør det umuligt for andre personer at forbruge samme vare. Den aggregerede efterspørgsel må derfor være $q_1 + q_2$, idet individerne ikke kan forbruge den samme vare. Den aggregerede efterspørgsel fås derfor ved vandret addition.

Figur 1

1.3 Falsk. Et offentligt gode er derimod kendetegnet ved at være ikke-rivaliserende og ikke-ekskludérbart.

At et offentligt gode er ikke-rivaliserende betyder, at én persons brug af godet ikke forhindrer andre i at bruge samme enhed af varen eller reducerer deres nytte deraf.

At et offentligt gode er ikke-ekskluderbart betyder, at det ikke er teknisk/administrativt muligt at forhindre enkeltindivider i at forbruge godet til en rimelig økonomisk omkostning. Af denne årsag er det typisk vanskeligt at opkræve betaling for ikke-ekskluderbare goder.

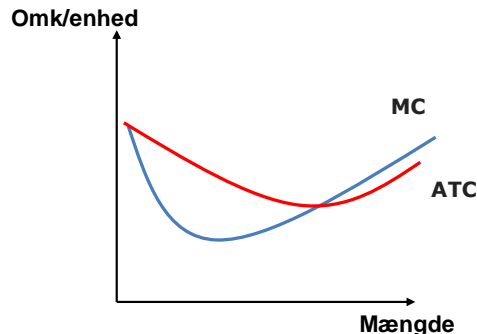
Et eksempel på et offentligt gode er en lokalvej uden trængsel. Her vil én yderligere bilists kørsel på vejen ikke forhindre andre i at benytte vejen, og det vil ikke umiddelbart være muligt på en nem og billig måde at forhindre enkelte bilister fra at benytte vejen.

1.4 Sandt. Marginalomkostningskurven (MC) udtrykker méromkostningen ved at producere yderligere én enhed, mens kurven for de gennemsnitlige totale omkostninger (ATC) netop udtrykker disse.

Betragt først situationen, hvor $MC < ATC$ (venstre del af grafen nedenfor). I dette tilfælde vil en øget produktion kunne ske til en marginalomkostning, som er lavere end de gennemsnitlige omkostninger, og gennemsnittet vil derfor blive trukket ned, hvis produktionen øges. Derfor må AVC-kurven have en negativ hældning.

Betragt nu situationen, hvor $MC > ATC$ (højre del af grafen). I dette tilfælde vil en øget produktion ske til en højere marginalomkostning end gennemsnitsomkostning, og gennemsnitsomkostningen vil derfor blive trukket op. ATC-kurven må altså i dette tilfælde have en positiv hældning.

Figur 2

Kun når $MC = ATC$ vil en øget produktion til hverken trække op eller ned i ATC-kurven, der derfor kun i dette tilfælde vil have en hældning på nul, hvilket er gældende i ATC-kurvens minimum. MC-kurven må derfor skære ATC-kurven i dennes minimum.

1.5 Falsk. Usaglig diskrimination er forskelsbehandling af mennesker, som ikke skyldes saglige hensyn, men alene skyldes apatier el.lign. mod fx bestemte befolkningsgrupper eller personlighedstræk.

Antal fx at en virksomhedsleder A systematisk undlader at ansætte personer over 1,85 m, fordi hans kunder ikke bryder sig om høje mennesker. Han vil derfor i nogle tilfælde ansætte lave ansøgere til ledige jobs, selv hvis der er i øvrigt mere kvalificerede ansøgere, som blot har den svaghed, at de måler over 1,85. Dette vil lægge et nedadgående pres på lønningerne til høje personer og et opadgående pres på lønningerne til lave personer.

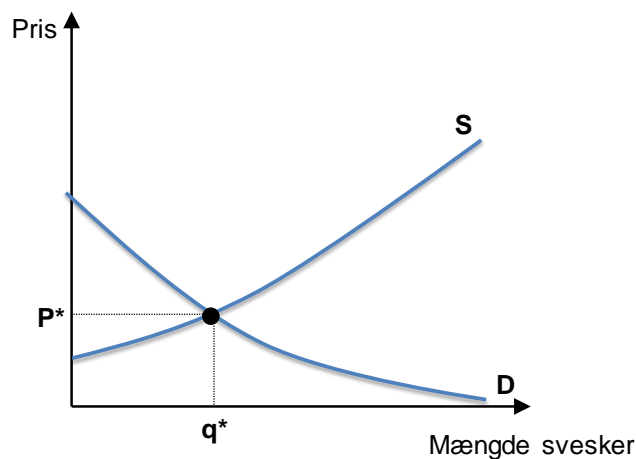
Da kunderne ifølge opgaveteksten har en apati mod høje personer vil en høj person i dette tilfælde have en lavere værdi for virksomheden. Og der vil derfor opstå en ligevægt, hvor markedslønningsen for personer over 1,85 er lavere end for de øvrige lønmodtagere.

Man kan således sige, at markedsmekanismen i dette tilfælde forstærker eller fastholder diskriminationen af høje personer, når diskriminationen skyldes forbrugernes præferencer, og udsagnet er derfor falsk.

Opgave 2

2.1 Udbuds- og efterspørgselskurverne er skitseret i figuren nedenfor:

Figur 3

Markedsligevægten er kendetegnet ved, at den udbudte mængde er lig den efterspurgt mængde. Grafisk findes markedsligevægten i det punkt, hvor udbuds- og efterspørgselskurverne skærer hinanden; markeret som (q^*, P^*) i figuren.

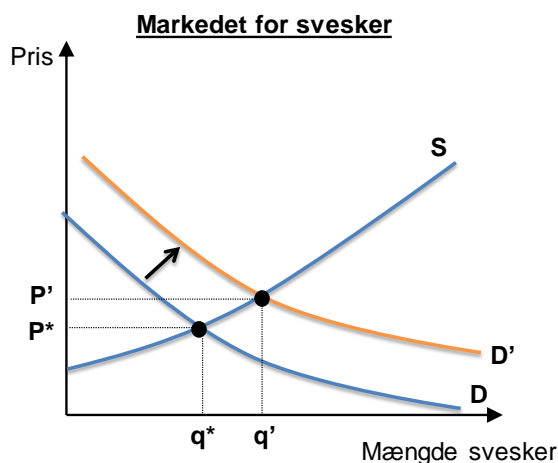
Hvis prisen lavere end P^* ville den efterspurgt mængde være større end den udbudte mængde, hvorved varemanglen ville presse prisen op. Omvendt, hvis prisen var større end P^* ville udbuddet overstige efterspørgslen, hvorved overskuddet af varer på markedet ville presse prisen ned.

2.2 Den omtalte undersøgelse gør folk opmærksomme på, at der er positive gevinster ved at spise svesker, der hidtil ikke var kendt. Man må derfor forvente, at betalingsvilligheden for svesker stiger, svarende til at efterspørgselskurven rykker opad.

Der er ikke umiddelbart nogen grund til at tro, at udbudskurven skulle blive påvirket, da undersøgelsen resultater ikke umiddelbart påvirker produktionsomkostningerne for svesker.

Situationen er illustreret i nedenstående figur:

Figur 4

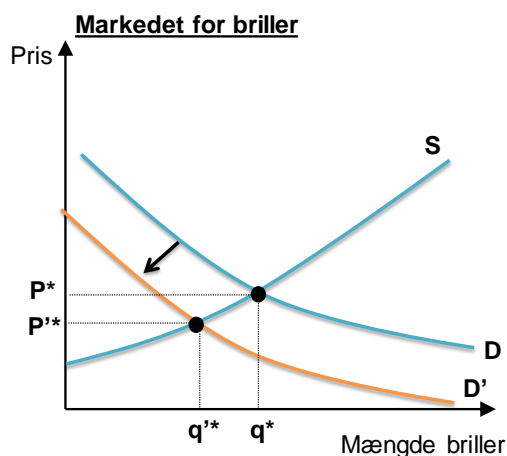

Som det fremgår af figuren fører den øgede efterspørgsel efter svesker til højere priser og større omsat mængde.

Briller anvendes mod langsynethed, som det nu viser sig, at svesker forebygger. Da der således nu kommer et nyt (delvist) substitut for briller, som ikke tidligere var kendt, må man forvente, at efterspørgslen efter briller falder.² Udbuddet af briller påvirkes næppe.

Som det fremgår af illustrationen nedenfor får dette prisen og mængden på markedet for briller til at falde. Det er antaget, at udbudskurven har en positiv hældning og efterspørgselskurven har en negativ hældning.

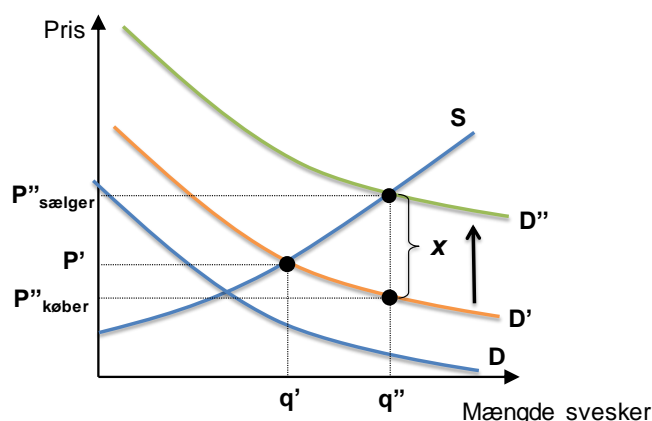
Figur 5

2.3 Indførelsen af subsidiet gør det x kr. billigere at købe svesker. Forbrugernes betalingsvillighed stiger derfor med x kr., således at efterspørgselskurven parallelforskydes opad med x . Dette er illustreret i nedenstående figur:

² Bemærk, at selvom svesker og briller er substitutter, og at prisen på svesker stiger, så betyder det *ikke*, at efterspørgslen efter briller stiger. Årsagen er, at prisstigningen på svesker netop skyldes dets nyopdagede egenskab som substitut for briller.

Figur 6

Konsekvensen af subsidiet er således, den omsatte mængde stiger, prisen for køberne (inkl. subsidiet) falder, og prisen for sælgerne stiger.

Prisfaldet for køberne er mindre end subsidiet x , hvilket skyldes, at en del af subsidiet overføres til sælgerne i form af en højere markedspris, da købernes betalingsvillighed nu er større.

2.4 Begrebet *forbrugers overskud* (CS) angiver købernes betalingsvillighed for varerne på et marked fratrasket det beløb, de faktisk må betale for varen. Det er således et mål for forbrugers nettogevinst (målt i penge) ved at købe en vare.

I diagrammet kan forbrugers overskuddet således udledes som arealet mellem prisen for køberne, efterspørgselskurven og 2. akse (se figuren nedenfor).

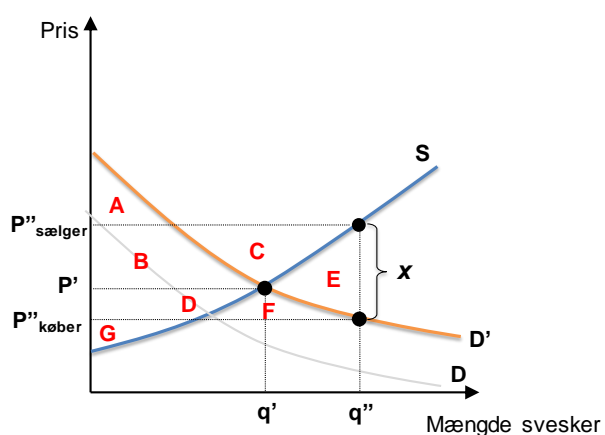
Begrebet *producenters overskud* (PS) angiver hvad producenterne modtager i betaling for varerne på et marked fratrasket deres omkostninger ved at producere varerne (reservationspris). Det er således et mål for producenterens gevinst ved at deltage i markedet.

Grafisk kan producenters overskuddet således udledes som arealet mellem prisen for sælgerne, udbudskurven og 2. akse (se figuren nedenfor).

Begrebet *samlet velfærd* (TS) angiver de samlede velfærdsgevinster, der bliver skabt ved handlen på et marked. Det består af forbrugers overskuddet plus producenters overskuddet plus eventuelle indtægter eller udgifter for de offentlige kasser.

I nedenstående figur er situationen fra spm. 2.3 illustreret. For overskuelighedens skyld er subsidiet tegnet direkte ind i figuren som en "skattekil" (med negativt fortegn).

Figur 7

Velfærdseffekterne er opsummeret i nedenstående tabel. Både forbrugerne og producenterne af svesker vinder ved indgrebet, som til gengæld koster penge for de offentlige kasser.

	Før subsidie	Efter subsidie	Ændring
Forbrugeroverskud	A + B	A + B + D + F	+ (D + F)
Producentoverskud	D + G	B + C + D + G	+ (B + C)
Off. kasse	-	- (B + C + D + E + F)	- (B + C + D + E + F)
Samlet velfærd	A + B + D + G	A + B + D + G - E	- E

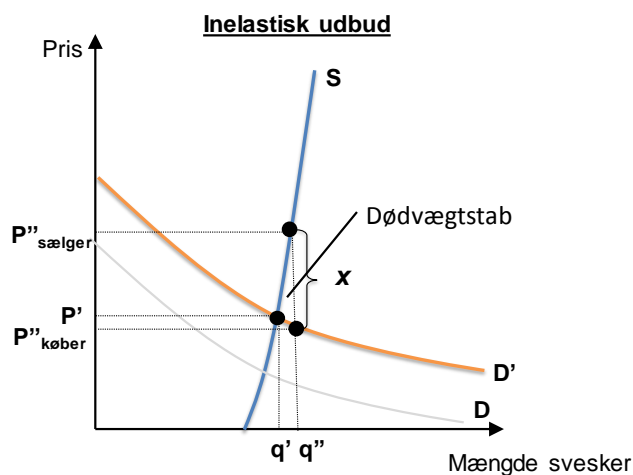
Den samlede velfærd falder med arealet E. Arealet E udgør således dødvægtstab ved at indføre subsidiet. Regeringen bør derfor på denne baggrund *ikke* gennemføre tiltaget.

Velfærdstabet opstår, fordi forbrugernes betalingsvillighed (ex. subsidiet) er mindre end produktionsomkostningerne for de marginale enheder. De sidste handler gennemføres alene som følge af subsidiet, og er således ikke velfærdsøkonomisk rentable.

2.5 Udbuddets priselasticitet angiver, hvor meget den udbudte mængde stiger i procent, når prisen stiger med én procent. Den er således et udtryk for udbuddets prislelsomhed.

Nedenstående figur illustrerer situationen, hvor udbuddet er meget inelastisk, dvs. at udbudskurven er tæt på lodret:

Figur 8

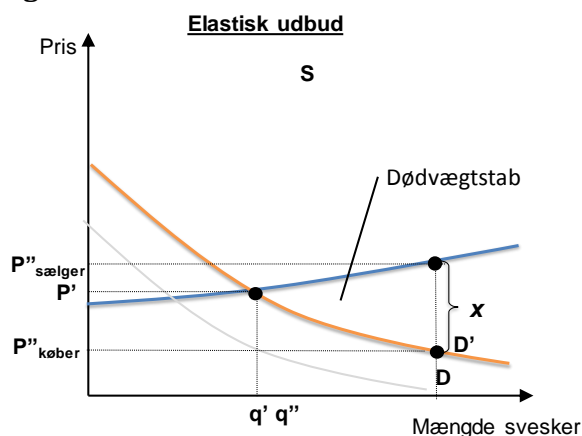

Som det fremgår figuren stiger den handlede mængde kun ganske lidt. Det skyldes, at selv en betydelig prisstigning (som følge af subsidiet) kun får den udbudte mængde til at stige ganske lidt. Derfor stiger prisen for sælgerne meget, og stigningen i producentoverskuddet er derfor stor. Tilsvarende falder prisen for køberne kun lidt, hvorfor stigningen i forbrugeroverskuddet er ganske begrænset.

Den lille stigning i mængden betyder ligeledes, at dødvægtstabet ved subsidiet er relativt lille, da dødvægtstabet jo netop udløses af, at den handlede mængde bliver for stor.

Nedenstående figur illustrerer situationen, hvor udbuddet er meget elastisk, dvs. at udbudskurven er tæt på at være vandret:

Figur 9

Den handlede mængde stiger nu ganske meget, hvilket skyldes, at producenterne nu er villige til at øge deres produktion betydeligt selv ved små prisstigninger. Af samme årsag stiger prisen for producenterne kun lidt (dvs. producentoverskuddet stiger kun lidt), mens prisen for forbrugerne falder meget (dvs. forbrugeroverskuddet stiger relativt meget).

Dødvægtstabet bliver stort, da den handlede mængde stiger langt ud over den samfundsøkonomiske efficiente mængde.

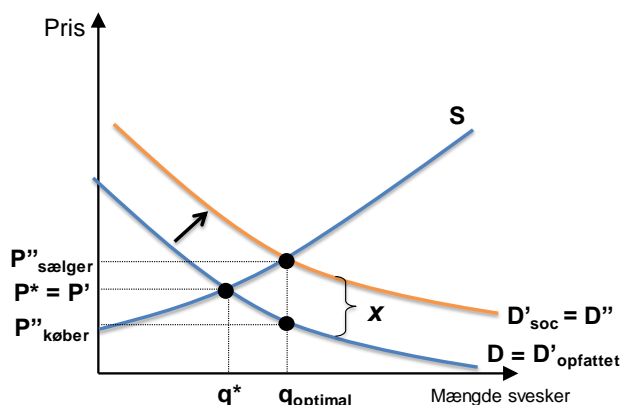
Sammenfattende kan det siges:

- Den mest inelastiske side af markedet for størst gevinst af subsidiet
- Dødvægtstabet er størst, når udbudselasticiteten (og/eller egenpriselasticiteten) er stor.

2.6 Hvis forbrugerne er begrænset i deres rationalitet, og ikke medregner sveskers forebyggende effekter mod langsynethed i deres valg af sveskeforbrug, så vil efterspørgslen efter svesker ikke blive påvirket af den nye undersøgelse. Pris og mængde i spm. 2.2 vil derfor være uændret.

Forbrugerne vil derimod stadig reagere på subsidiet. Antag, at subsidiet x fastsættes, så det netop svarer til de gavnlige sundhedseffekter. Denne situation er illustreret i figuren nedenfor:

Figur 10

Før subsidiet indføres er den producerede mængde q^* . Det skyldes, at efterspørgslen ikke påvirkes af undersøgelsen, hvorfor $D'_{\text{opfattet}} = D$.

Denne mængde er imidlertid mindre end den samfundsøkonomisk optimale mængde q_{optimal} , da forbrugerne jo ikke tager hensyn til de gavnlige effekter, som er udtrykt i efterspørgselskurven D'_{soc} .

Når subsidiet indføres, så rykker efterspørgselskurven opad. Og hvis subsidiet er designet korrekt, så rykker det opad netop svarende til de sundhedsmæssigt gavnlige effekter, således at $D'' = D'_{\text{soc}}$. Forbruget vil da stige til det samfundsøkonomisk optimale niveau q^* .

I dette tilfælde vil subsidiet derfor ikke være forbundet med dødvægtstab, men derimod få den samlede velfærd til at stige, da forbruget af svesker øges til det samfundsøkonomisk optimale niveau.

Situationen kan sammenlignes med positive eksternaliteter, hvor et Pigou-subsidie kan øge den aggregerede velfærd. I dette tilfælde er der dog ikke tale om en eksternalitet, da den gavnlige effekt jo tilfalder forbrugerne selv. Det kan derimod betegnes som en "internalitet"³. Ved at indføre subsidiet kan en paternalistisk regering således hjælpe de begrænset rationelle forbrugere med at træffe de beslutninger, der er bedst for dem selv.

³ Begrebet internalitet er ikke gennemgået i pensum eller til forelæsningerne. Begrebet paternalisme er gennemgået.